

Список використаної літератури

1. Вилегжаніна Т. Якісні бібліотечні послуги – запорука ефективної діяльності публічних бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2019. № 1(83). С. 4–6.
2. Лопата О. М. Деякі аспекти нормативно-правової бази IFLA та UN щодо адаптації національних книгозбірень до сучасних обставин. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек*: матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовт. 2023 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2023. С. 119–123. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIV/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення: 02.04.2026).
3. Підвищення ефективності діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах цифровізації: науково-методичний збірник / наук. ред.: О. Г. Яковенко; відп. ред. О. М. Василенко; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2022. 191 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIV/PDF/er-0004499.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
4. Слотюк Г. М. До питання оцінки ефективності роботи бібліотек в умовах (не) визначеності буття. *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього*: II науково-практична конференція (м. Вінниця, 25 вересня 2019 р.). URL: https://library.vn.ua/Konf2019/texts/1_6.htm (дата звернення: 30.03.2026).

УДК: 027:004]-044.922(477:100)

Мазняк Вікторія Владиславівна
(наук. керівник – канд. філол. наук, доцент Чередник Л. А.)
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК: АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто адаптацію зарубіжного досвіду цифрової трансформації бібліотек як стратегічний пріоритет розвитку бібліотечної діяльності в Україні. Проаналізовано провідні міжнародні моделі (DPLA, Finna, ADELE, Trove) та запропоновано рекомендації щодо їх впровадження з урахуванням національних умов і викликів.

Ключові слова: цифрова трансформація бібліотек, зарубіжний досвід, цифровізація, бібліотечна стратегія України, цифрова інклюзія.

Сучасний етап розвитку глобального інформаційного суспільства характеризується тотальною диджиталізацією, що докорінно змінює архітектуру соціокомунікаційних інституцій. Бібліотеки, як фундаментальні осередки збереження та поширення знань, трансформуються з простих книгосховищ у динамічні мультимедійні хаби, платформи для неформальної освіти та центри цифрової грамотності. Для України це питання виходить далеко за межі технологічного оновлення: воно стає стратегічним пріоритетом у контексті інтеграції до європейського науково-освітнього простору та забезпечення інформаційної стійкості держави в умовах воєнного стану. Саме тому адаптація перевіреного зарубіжного досвіду набуває особливого значення, адже дає змогу ефективно використати вже апробовані моделі з урахуванням національних умов і викликів.

Світовий досвід пропонує кілька успішних парадигм цифрового розвитку, які можна застосувати в Україні. Так, наприклад, у США Digital Public Library of

America (DPLA) разом із проектами Бібліотеки Конгресу (Library of Congress) створюють національні агрегатори цифрового контенту з відкритим доступом. Вони активно використовують штучний інтелект для автоматизованої каталогізації, персоналізації послуг та аналітики використання ресурсів [4].

Скандинавський підхід, зокрема досвід Данії та Фінляндії, робить акцент на бібліотеці як на єдиному віртуально-фізичному просторі – коворкінгу. Цифровізація тут слугує інструментом демократизації доступу до знань, що відображається у єдиних електронних квитках, доступі до платформ ліцензійного контенту (e-books, аудіо- та відеостримінг) та створенні сучасних медіатек [5].

Не менш показовим є європейський вектор. Проєкт ADELE (Advancing Digital Empowerment of Libraries in Europe) зібрав і систематизував понад 100 кейсів цифрових інновацій у публічних бібліотеках 18 країн, пропонуючи практичний інструмент самооцінки цифрової готовності. Національні платформи на кшталт Finna у Фінляндії чи Gallica у Франції забезпечують агрегацію ресурсів, глибоку інтеграцію з освітніми системами та використання VR/AR-технологій для залучення нових аудиторій [3].

У Австралії платформа Trove Національної бібліотеки пропонує єдиний зручний інтерфейс для пошуку цифрових колекцій. Це значно підвищує доступність культурної спадщини навіть для віддалених регіонів [4].

Загальною тенденцією є ко-креація послуг із залученням користувачів, впровадження ШІ для аналітики та акцент на цифрову інклюзію. Ці практики підтверджують, що цифрова трансформація не обмежується технікою, а охоплює зміну організаційної культури, навчання персоналу та створення партнерств із державними та приватними структурами.

В Україні цифровізація бібліотечної справи вже тривалий час проголошена державним пріоритетом. Стратегія розвитку бібліотечної справи до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» дала поштовх низці важливих ініціатив: створенню хабів цифрової освіти на базі бібліотек (у співпраці ПРООН, Міністерства цифрової трансформації та Української бібліотечної асоціації), масштабному оцифруванню фондів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, розвитку електронних репозитаріїв та поступовій комп'ютеризації закладів. Наразі, з урахуванням завершення терміну попередньої стратегії, активно обговорюється проєкт нової Стратегії Української бібліотечної асоціації на 2026–2030 роки, яка продовжуватиме акцент на цифровій трансформації з урахуванням повоєнних реалій [2].

Водночас, попри певний прогрес, зберігається низка системних проблем. Найгострішими залишаються нерівномірність розвитку інфраструктури (значний цифровий розрив між центральними та сільськими бібліотеками), хронічне недофінансування, недостатній рівень цифрової компетентності частини персоналу, правові обмеження щодо авторського права на оцифрування та постійні виклики інформаційної безпеки в умовах війни [1]. Ці фактори суттєво гальмують темпи трансформації та знижують конкурентоспроможність українських бібліотек, порівняно з європейськими.

Саме тому адаптація зарубіжних практик має стати не епізодичним заходом, а стратегічним пріоритетом на державному рівні. Конкретні кроки, на нашу думку, можуть містити:

1. Розроблення єдиної національної цифрової платформи за зразком DPLA чи Finna з повною агрегацією ресурсів усіх бібліотек України.

2. Запровадження обов'язкових програм підвищення цифрової компетентності бібліотечних працівників із використанням досвіду та інструментів ADELE.

3. Створення цільових державних програм фінансової підтримки цифровізації малих, сільських бібліотек через гранти та субвенції.

4. Повноцінна інтеграція бібліотек у національні освітні платформи («Дія.Освіта») та подальший розвиток мережі хабів цифрової грамотності.

5. Посилення міжнародних партнерств із Europeana, IFLA та іншими організаціями для обміну досвідом і залучення додаткових грантів.

6. Удосконалення нормативно-правової бази для захисту цифрового контенту та забезпечення принципів відкритого доступу.

Реалізація цих заходів дасть змогу перетворити бібліотеки на справжні центри цифрової інклюзії та інновацій, а також зробити їх невід'ємною частиною повоєнної відбудови країни.

Підсумовуючи, цифрова трансформація бібліотечної справи в Україні не повинна зводитися до механічного копіювання зарубіжних моделей. Вона вимагає глибокої зміни управлінської парадигми. Пріоритетом має стати створення безбар'єрного цифрового середовища, де бібліотека виконує роль навігатора у світі надлишкової інформації.

Впровадження перевірених міжнародних практик – агрегаторів контенту, інструментів ШІ, ко-креації послуг та єдиних цифрових платформ – за умови системного подолання національних бар'єрів забезпечить не лише технічну модернізацію галузі, а й суттєве підвищення доступності інформації та зміцнення ролі бібліотек у формуванні цифрового, інклюзивного суспільства.

Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на емпіричній оцінці ефективності адаптованих моделей у різних регіонах України з урахуванням воєнних і повоєнних викликів.

Список використаних джерел

1. Горбань Ю., Новальська Т. Цифрова трансформація публічних бібліотек України: сучасний стан, виклики та перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2026. № 12. С. 10–16. URL: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12\(353\).10-16](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.12(353).10-16) (дата звернення: 01.04.2026).

2. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 23.03.2016 № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p#Text> (дата звернення: 29.03.2026).

3. Collection of Library case studies – Adele project. *Adele project*. URL: <https://www.adele-project.eu/resources/collection-of-library-case-studies/> (дата звернення: 31.03.2026).

4. Digital Strategy. *The Library of Congress*. URL: <https://www.loc.gov/digital-strategy> (дата звернення: 31.03.2026).

5. Ehrenberg N., Hergatacorzian C., Keinonen T. Public Libraries and Digital Service Development: Bridging the Gaps in Company Collaborations. *International Journal of Design*. 2024. Vol. 18, № 3, P. 61–72.

